D·N
22/11 1951

Varnande minnen från 9 april

Den senaste danska utredningen om förspelet till 9 april 1940 innehåller en mycket utförlig berättelse om det förmenta Rostockmötet mellan utrikesminister Munch och Himmler. Det visade sig vara bara pladder, illasinnade påhitt. Någon "förhandsuppgörelse" om dansk underkastelse vid en tysk framstöt norr ut har det aldrig varit tal om — de tyska arkiven ger inte heller stöd åt andra antaganden som varierar avtalsteorin. Hur kan det då komma sig att ryktena fick en sådan spridning? En orsak är nog den Stauning—Munchska regeringens påfallande likgiltighet för samstämmiga underrättelser om den annalkande faran, en passivitet som nu bekräftas genom långa serier vittnesmål och aktstycken.

Från svensk sida redovisas ingenting nytt, men varningarna söder ifrån framträder ännu åskådligare. Fiender till nazismen orienterade danskarna på ett förträffligt sätt. Holländske militärattachén i Berlin, general Sas — med intima förbindelser med Canarisgruppen —, upplyser i en skrivelse till undersökningskommissionen att han redan 3 april meddelat att Danmark skulle angripas 9 april kl. 4 på morgonen. De skandinaviska statsledningarna kan knappast tänka sig att en annan gång bli så utmärkt och energiskt informerade som de blev våren 1940.

National-Tidendes högt ansedde Berlinkorrespondent under denna tid, Jacob Kronika, anmärkte för några år sedan vid ett förhör i kommissionen att de styrande i hemlandet tycktes resonera ungefär så: "Der skal ikke handles, thi vi er for faa, for smaa og for svage — og da er det bedre ikke at vide Besked. De har ikke villet vide Besked." Denna tolkning stämmer utmärkt med Munchs och Staunings hållning, tydligen även med försvarsministerns. Ännu återstår offentliggörandet av en samling tyska arkivfynd, som är färdigställda — det blir tre delar, sägs det — men de som känner dem närmare försäkrar att helhetsbilden inte kommer att rubbas.

Beträffande den militära underrättelsetjänsten är översteløjtnant Lundings framställning särskilt upplysande. Han var vid sydgränsen. Redan 3 april inlöpte rapporter om tyska trupprörelser upp mot Schleswig-Holstein. Den 4 och 6 anlände ytterligare preciserade meddelanden genom tyska kanaler. Den 8 kunde Lunding sända generalstaben uppgifter om trupprörelser på vägarna norr om Flensborg, förbandens styrka och sammansättning, artilleriutrustning m. m., kulminerande i uttalandet att förtruppen skulle gå över gränsen kl. 4 på morgonen. På dansk sida förelåg order om att det inte fick ske några trupprörelser. Små danska styrkor kämpade emellertid tappert sedan de fått tillåtelse. På en del håll blev förbanden inte varnade förrän fienden tagit sig långt in i landet. I Köpenhamn var det illa ställt i det avseendet. En tysk major Glein, som skulle leda det tyska besittningstagandet av huvudstaden, hade förberett sig grundligt genom personligt kunskapande på platsen i angenäma former — han fick de upplysningar han önskade av militärer och civila — och nästan allting gick "planenligt". General Himer skulle ha överkommandot tills von Kaupisch hunnit inställa sig. Två dagar i förväg reste Himer med tåg till Köpenhamn och slog sig ned på tyska beskickningen — dock hade han blivit rådd att resa civilklädd. Den tredje i laget, flygattachén, inspekterade noggrant Langelinie, såg till att det fanns nödiga kajplatser och ordnade tryggt mottagande genom ett uppbåd av Köpenhamnstyskar.

Upplysningarna om femte kolonn-verksamheten 9 april hör till de intressantaste. En tysk medborgare och reservofficer hade fått order att med utvalt folk och lastbilar inställa sig på Langelinie tidigt på morgonen. Manskapet var gamla tyska soldater, bosatta i Köpenhamn. För att man skulle vara på den säkra sidan hade trogna tyska undersåtar kvällen förut dirigerats till olika kaserner: där skulle de iaktta om det slogs larm. Men sådana signaler kom aldrig. Allt var lugnt, idealiskt lugnt, tills landsättningen av den tyska bataljonen i hamnen hade slutförts.

Gör ett tankeexperiment. Svenska kommunister som utbildats vid militära läroanstalter i Ryssland och Östtyskland är att betrakta som den ryska krigmaktens reservofficerare för utlandsbruk — de kan göra lika god tjänst vid ett plötsligt överfall som tyskarnas "specialister". Säkert är det rätt stora likheter mellan "reservisternas" roll i tyska överfallsplaner beträffande Stockholm, Malmö och Göteborg — delvis kända genom att flera av de utvalda länge fanns kvar i landet — och motsvarande ryska planer. Tyskarna underrättades i förväg om meningen med deras utryckning: invasion var omedelbart förestående. Är det någon som inbillar sig att svenska kommunister som utbildats för dessa uppgifter kommer att vara mindre punktliga? De tillhör det överfallna folket, till skillnad från tyskarna i Danmark, men för en sann kommunist som underordnar sig den högsta viljan är detta komplett likgiltigt. Tidigare upptäckter från ockupationstiden i Danmark ger andra paralleller. Här några exempel som osökt inbjuder till jämförelser med kända företeelser i dag. Spioner gjorde inbrott i flyktingslokaler, i privata hem och kontor. Bland yrkesspionerna var en korrespondent till Deutsche Allgemeine Zeitung och en annan korrespondent till Völkischer Beobachter, dessutom ordförande i tyska föreningen. Deutsche Akademie arrangerade studentbesök för spionage. Fichte Bund hade utlöpare som sysslade med litet av varje, exempelvis fartygsspionage. Tyska handelskammaren skötte sig så bra att den bara en vecka efter överfallet kunde lämna krigsmakten en förteckning över bensinlagren i hela Danmark. En lång rad propagandainrättningar var centraler för illegal verksamhet — alldeles som hos oss.

Det är varnande minnen.

Ny utlänningslag

Förslaget till ny utlänningslag har i stort sett en liberal prägel. Det var vad man kunde vänta av de kommittéledamöter och sakkunniga som utarbetat reformplanen — flera av dem har under krigsåren och senare mycket bestämt vänt sig mot försök att vrida lagstiftningen och lagtillämpningen i reaktionär riktning. Idén om det fria folkutbytet är — som det står i motiveringen — grundläggande för behandlingen av dessa betydelsefulla och ömtåliga frågor.

Viktigast är i mångas ögon kapitlet om politiskt flyktingskap. Tyvärr kan det inte påstås att svenska myndigheter ens efter kriget genomgående har upprätthållit liberala och humanitära grundsatser — där föreligger skamliga avsteg från asylrättens principer. Nuvarande utrikesministern är främst ansvarig för utlämnandet av de s. k. militärbalterna, ett oförsvarligt medgivande åt den påträngande ryska terrorismen. Kommitténs uttalande att politiska flyktingar enligt den tilltänkta ordningen "skall erhålla skydd i minst samma utsträckning som för närvarande" måste som ett minimum innebära att sådana historier icke får upprepas.

Eftersom det mesta beror på tillämpningen, den personliga inriktningen i olika instanser, behövs det oavbruten vaksamhet för att skydda mot övergrepp och eftergifter för främmande åskådningar. En viktig regel — uttryckligen fastslagen i texten — är också att vid avvisning eller utvisning får en utlänning, som för övrigt har rätt att begära förhör i ärendet, icke befordras till land där han kan antas bli utsatt för sådan fara som "konstituerar politiskt flyktingskap". Noggrant iakttagande av dessa grundsatser utesluter givetvis inte en kritisk personkontroll av flyktingar med obestämd karaktär. Behovet av en sådan bevakning av personer, exempelvis från Tyskland eller öststaterna eller Finland — de mest aktuella fallen när det gäller opålitliga —, har framträtt med åskådlig skärpa under de senaste åren. Insmugglade kominformagenter skall inte få dra fördel av våra humana strävanden.

Åtskilliga detaljproblem anmäler sig, men de skall inte beröras här. Vad man vill understryka är att liberal flyktingspolitik hävdas samtidigt som vaksamheten skärps på känsliga områden. Sammansättningen av den centrala utlänningsmyndigheten — mer eller mindre motsvarande utlänningskommissionen — spelar en avgörande roll. Där behövs folk som kan säga ifrån ordentligt, även till regeringen när den frestas att ge vika för påtryckning utifrån eller för opinionens vindkast.

Detta gäller inte bara asylrätten, utan även andra frågor. En av klämmarna i kommitténs framställning lyder: "Då brist på arbetskraft råder i landet får reglerna om arbetstillstånd inte hindra ett tillskott av önskvärd utländsk arbetskraft."

Aftonbladet och Stockholms-Tidningen

har jämte meddelanden om vissa personers utträde ur stiftelsen Natur och Kulturs styrelse påstått att Dagens Nyheter skulle ha publicerat denna nyhet i avsikt att skada bokförlaget Natur och Kultur och främja det Bonnierska förlagets intressen. Dessa insinuationer är lika grundlösa som simpla. Att Dagens Nyheter ger plats åt en sådan nyhet som att tre framstående ledamöter av ifrågavarande stiftelse utträtt på grund av att en skandalbok publicerats på förlaget är en sak som naturligtvis inte har att göra med skilda förlags förhållanden till varandra; Bonniers förlag har inte haft någonting med saken att skaffa. Då meningen nu tydligen är att använda vad som inträffat till reklam för skandalboken, bör också nämnas att den recension av boken som införts i Dagens Nyheter i annonserna citerats på ett totalt missvisande sätt.

PRESSGRANNAR

Kommunisterna begagnar språkets starkaste ord då de förnekar bekantskapen med personer som på ett allvarligt sätt har blottat deras illegala förehavanden. Nu senast är det "provokatören" Andersson — Ny Tid (s) påminner om två tidigare fall:

Att kommunistpartiet står där djupt komprometterat har man väl själv en stark känsla av, annars skulle man inte bli så hysterisk vid varje avslöjande. Hilding Andersson har naturligtvis varit mest besvärande, och hysterin är nu också större än någonsin.

För tre år sedan publicerade Ny Tid en artikelserie av en man, som deltagit i det antimilitaristiska arbetet men som efter Pragkuppen fått nog av partiet. Mannen presenterades under täcknamnet "Jim". Han stödde sina uppgifter med gamla protokoll, där man kunde läsa hur "kamraterna på Stummis rapporterade att man nu kunde göra flygplansskada", att kamrat den och den rapporterade att "nycklar fanns till samtliga expeditioner", att kamrat den och den "upplyste att en hand full med sand eller grus i vevlagren är nog för att få en pansarbåt att stoppa". Stundom rapporterades direktiv från en namngiven kommunistkoryfé, nu riksdagsman.

Tidningen tog inte uppgifterna för goda utan vidare, utan kontrollerade dem. Redan efter den inledande artikeln ansåg sig emellertid Arbetartidningen kunna avfärda vad som komma skulle som något "vettlöst gangsterbetonat och skandalöst svinaktigt". Man kunde avslöja vem "Jim" var. Hans namn var Harry Drakenstam. Det var hela "avslöjandet":

Om berättelserna icke varit riktiga hade man naturligtvis icke kunnat leta sig fram till den främsta uppgiftslämnaren, åtskilligt hade gjorts för att camouflera honom. Nu avfärdades Drakenstam som en suspekt figur. Polisen skulle kunna vittna om en del dunkla punkter i hans förflutna, antydde Arbetartidningen. Riktigt! 1932—33 avtjänade han ett par månaders fängelse — för spridning av kommunistiska flygblad inom militärförläggningen i Karlskrona... En förstudie till vad som skulle komma i fallet Hilding Andersson.

Samma taktik — blånekandets, bagatelliserandets — tillämpades i fallet Wollweber. Ligamedlemmarna hade inte fått tillhöra partiet; det skulle skyddas. Det var emellertid uppenbart att arbetet leddes direkt från Komintern — täcknamnet "Maxim" antogs följa dess generalsekreterare Georgi Dimitrov... Förre kommunistiske riksdagsmannen Robert Samuelsson erkände emellertid småningom att han själv varit med om att utse wollweberkumpanen Ceder till de illegala uppdragen och att han sedan kontaktat Lager (som figurerat även i Drakenstams protokoll) och av honom hänvisats till Linderot för att få ut de pengar han lagt ut för Ceders speciella uppdrag.

Lagers namn har som bekant även skymtat i den Anderssonska spionaffären. Han omhuldade agitationsbladet Torpeden, där Andersson i största hemlighet medverkade. Kommunistpartiets verklige ledare — viktigare än storprataren Hagberg — har länge varit mera engagerad på de inre linjerna än på den offentliga scenen. Men han har skött sina kort så att han gått fri medan andra åkt fast. Det är han mycket stolt över.

Konjunkturvinster som uppkommer vid plötsliga jordskred på vissa prisområden har inte samma produktiva uppgift eller sociala berättigande som andra företagsvinster, framhåller professor Ohlin i Stockholms-Tidningen (fp). Att samhället i viss mån söker "topphugga" de förra — när de är betydande — har överallt i västerlandet erkänts som riktigt, t. ex. under de båda världskrigen:

Det sker också nu i det "kapitalistiska" Amerika och föreslås i det konservativa England. Man kan säga att det inte går att dra någon skarp gräns mellan de två slagen av vinster. Men att skillnaden dem emellan är väsentlig bestrids inte på allvar av någon.

Kan enskilt näringsliv se bort från att en viss ekonomisk konjunktur sänker standarden för stora folkgrupper under tider av stigande nationalinkomst? Naturligtvis inte. En sådan ståndpunkt vore lika märklig som om företagen t. ex. försökte till det yttersta utnyttja möjligheterna till höga priser, när tillfälle därtill inställer sig. Svenska företag ålägger sig härvidlag liksom i andra avseenden i allmänhet på ett glädjande sätt en begränsning, som motiveras av hänsyn till det allmänna bästa och kanske i någon mån av känslan, att den fria företagsamheten eljest i längden skulle kunna med rätta kritiseras och utsättas för otrevliga risker.

Alla ekonomiska system är i en viss mening ständigt "på prov". De måste särskilt i en demokrati framstå som i rimlig grad effektiva och rättvisa. Tillvägagångssätt som skulle undergräva den allmänna tilliten till att det fria ekonomiska systemet i stort sett uppfyller detta krav bidrar till att undergräva detta system, anmärker hr Ohlin. Säkert är att den s. k. aktiva konjunkturpolitiken till uppehållande av en hög och jämn sysselsättning under 1930-talet gjorde det fria näringslivet en betydande tjänst, medan de som hävdade att samhället här skulle "hålla fingrarna borta" och att alla människor skulle "dra åt svångremmen", de skulle banat väg för radikala omstörtningar i socialistisk riktning om de fått sin vilja fram:

Det förhåller sig på ett liknande sätt med försöken att sudda ut den avgörande skillnaden mellan det fria ekonomiska systemets naturliga förtjänst- och vinstmöjligheter å ena sidan och [illegible] tillfälliga konjunkturvinster å den andra sidan. [illegible] den ekonomiska verksamheten skall tjäna, förmås att betrakta det fria systemet som rimligt och rättvist. Då får detta system ej heller en tillräckligt fast förankring hos folkflertalet.

Man kommer emellertid inte längre än till att topphugga de väsentliga konjunkturvinsterna, om man inte vill skada de produktiva krafterna. Vad mindre konjunkturvinster beträffar, så är det för övrigt i praktiken omöjligt att säga i vad mån de bör betraktas som en naturlig kompensation för tidigare ogynnsamma inkomstförhållanden. Det kan konstateras, att priskontrollen utan någon känd offentlig kritik ålagt t. ex. järnindustrin och pappersindustrin att på hemmamarknaden sälja till pris, som i mycket hög grad understigit exportpriserna och sålunda minskat järnindustrins och pappersindustrins konjunkturvinster med väldiga belopp. Det är svårt att förbise förekomsten av sådana samhällsingripanden, när man diskuterar det principiellt berättigade i en tillfällig konjunkturbeskattning. Ur liberal synpunkt framstår båda delarna som åtgärder av extraordinär natur, helt betingade av tillfälliga och speciella förutsättningar.

Rationalisering av byggteknik kommer, många metoder prövade med framgång

Frågan om byggkostnaderna kan minskas genom en rationalisering av byggnadstekniken — och därigenom det aktuella behovet av subventionering också minskas — besvarades med ett ganska entydigt ja vid det diskussionsmöte som Stockholms byggnadsingenjörsförening arrangerat på Byggnadsföreningens lokaler på onsdagskvällen med deltagande av Stockholms byggnadsförening och Byggmästarföreningen. En hel rad redan prövade metoder angavs, men det pekades också på en rad svårigheter.

I ett inledande föredrag framhöll byrådirektör Sven Dybeck i bostadsstyrelsen att byggkostnaderna från sommaren 1950 gått i höjden med 35 proc. (för flerfamiljshus i sten). Den subvention med 4 kr. per kvm våningsyta som föreslagits som provisorisk motåtgärd måste kompletteras med en mer vidsträckt användning av rationaliserande metoder för att kunna bli effektiv. Kostnadsökningen ligger till 40 proc. på lönerna och till 25 proc. på materialet — främst fördyringen av trävirke. Som exempel på prövade och framgångsrika rationaliseringsmetoder framhöll byråchefen ingenjör Ernst Sunds tillvägagångssätt att gjuta hela våningsbjälklag och väggar som monteringsfärdiga element på en gjutplats vid byggplatsen — i Avesta —, användning av glidformar, olika typer av byggnadskranar som inbesparar arbetshissar i trä, hissar av stålrör, men också en noggrannare och mer sparsam förhandsplanering av byggföretagen, vilket utan större kapitalinsatser bevisats ge goda besparingsresultat, bl. a. vid aktuella byggen i Göteborg under ledning av ingenjör Albert Gustavsson, som kunnat visa siffror på 30 proc. sparat byggnadsvirke och 25 proc. sparade arbetstimmar mot det annars normala.

Över huvud taget bör en större del av huselementen tillverkas fabriksmässigt som monteringsfärdiga delar, balkar, väggdelar, eventuellt också takstolar, och hellre i betong än i trä. För att underlätta övergången kan vissa ändringar av byggnadsnormerna tänkas.

Maskinbolag föreslås för dyrare utrustning

I följande föredrag visade byrådirektör Harry Bernhard, bostadsstyrelsen, hur myndigheterna på förhand diskonterat betydande rationaliseringsbesparingar vid fastställandet av den provisoriska subventionen. Filmer över en rad nya tekniska hjälpmedel visades, bl. a. över den s. k. Lindénkranen, civilingenjör Karl Nordgårds arbetsmetodik, där bl. a. tegeltransporterna och hantlangningen kunnat betydligt förbilligas — med hjälp av speciella transportkärror, lastpallar för tegel, hissar i stålrörsställningar m. m. —, och den högt mekaniserade glidformsgjutningsmetoden. De svårigheter som flertalet talare — med instämmanden under den följande debatten — påvisade var framför allt övergångsbesvär: motstånd från arbetarparten, där upplysning och samverkan med fackförbunden krävs, tendensen att rationaliseringsbesparingarna "äts upp" om projekteringen inte stramt kan hållas och kraven på ökade kapitalinsatser.

Det framkastades att bl. a. moderna hisskranar skulle kunna hyras ut via ett statsstött bolag, varvid maskinerna kunde utnyttjas rationellare och med mindre kostnader för de enskilda byggmästarna.

DAGENS NYHETER
TEGELBACKEN, STOCKHOLM 1
Telefon: 22 40 00
Telegramadress: Dagsnyheter
Postgiro nummer 1616 (för annonser) 1617 (för prenumeration)

Chefredaktör: Herbert Tingsten
(Träffas säkrast kl. 13.30—14.30)
Politisk huvudredaktör: Leif Kihlberg
Redaktionschef och ansvarig utgivare: Sten Hedman

Dagens Nyheters Aktiebolag: Verkst. direktör: Helge Heilborn

PRENUMERATIONSPRISER
A-Stockholmsupplagan

	Stor-Sthlms tidningsområde	Övriga landet
Månad	kr. 5:75	kr. 5:50
Kvartal	„ 16:75	„ 16:—
Halvår	„ 33:—	„ 31:50

ANNONSPRISLISTA daterad 1/7 1951 tillhandahålles på begäran.
Dagens Nyheters tryckeri, Sthlm.

Annons.

Den värdefulla mattan bör någon gång emellanåt behandlas av specialisten. Ring till Saltsjöbadstvätten. Tel. 19 02 80.

Lysrörsbelysningar

FÖR VÄXEL- OCH LIKSTRÖM
Vi utföra belysningsinredningar av alla slag.
Ring eller besök oss, vi stå med nöje till Eder tjänst med kostnadsfria råd o. upplysningar.
Belysnings AB STIL
Sturegatan 38. Tel. 60 50 27.

NYHET! toalettvålen som är anti-odör!

Lika fräsch i bussen som i duschen med BRIS

Pris kr. 1:—

— tvålen mot transpirationslukt

Tänk Er att alltid ha den där härligt friska känslan som när Ni tar Er morgondusch! Hur skall Ni bevara den känslan genom dygnets alla timmar?

Så här bevarar Bris Er friskhet
Transpirationen är i sig själv luktfri! Den obehagliga doften uppstår först då svetten angrips av hudens bakterier. Bris dödar hudens bakterier och sätter alltså effektivt stopp för transpirationsdoften. Bris är anti-odör!

90 % av hudbakterierna dödas
Vetenskapliga undersökningar har visat, att Bris dödar 90 % av hudbakterierna, medan vanlig toalettvål endast sköljer bort 15 %. Bris betyder alltså ett stort steg mot bättre hygien. Med bakteriedödande Bris — ingen doft. Tack vare Bris är Ni lika fräsch i bussen som i duschen!

Tänk på barnens ömtåliga hy!
Bris ger en behaglig känsla av friskhet och renhet, ty Bris verkar även mellan tvättningarna. Den är idealisk för barnens känsliga hud, en förnämlig toalettvål för hela familjen. Bris är mild, mjuk, härligt parfymerad, löddrande och len — en oöverträffad skönhetstvål!

fri, frisk, fräsch

AB Sunlight, Nyköping Br 4-2254-51

Trög mage återverkar på humöret

Tillfällig förstoppning skall Ni inte nonchalera. Huvudvärk och allmän nervös irritation är ofta följden och går Ni för länge med trög mage, kan det leda till andra rubbningar i Er hälsa.

Ni måste därför hjälpa magen litet om den råkat i olag. Försök med Dr Brandreths Piller. Det är ett bekvämt och behagligt laxermedel med mild men effektiv verkan.

De ha sitt namn efter en känd engelsk magläkare, som lyckades sammanföra fem olika örter från fem olika länder till detta utmärkta vegetabiliska laxativ.

Dr Brandreths Piller användas allmänt över hela världen och de ha hjälpt många människor att få tillbaka sin arbetslust och sitt goda humör, som tillfällig förstoppning tagit ifrån dem. Köp hem en ask från närmaste apotek. Den innehåller 36 piller och kostar bara kr. 1:35. Vid kronisk förstoppning bör Ni rådfråga läkare.

Dr BRANDRETHS piller

LONGINES — SYMBOLEN FÖR EXAKT TID

Longines-uren säljas endast genom landets stjärnurmakare

LONGINES
10 GRANDS PRIX

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.